

СИСТЕМА КРИТИКИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Критика глобалізації будується на невизнанні її сприятливих наслідків і наголошенні на тому, що сили, які стоять за глобальними економічними трансформаціями, виступають проти використання глобальних регуляторних інструментів, сприяють створенню транснаціональних утворень, дії яких підривають стабільність державних соціальних структур, не відповідають суспільним потребам і є абсолютно неконтрольованими. З точки зору різних наукових шкіл існує ціла низка базових критичних зауважень до процесів глобалізації. Так, глобалізація специфічно інтегрує світ, а тому відбувається стратифікація світової спільноти. Одні інтеграційні зусилля призведуть до об'єднуючого результату, інші – опиняться безнадійно підірваними. Крім цього, реалізація програми Вашингтонського консенсусу, яка лобіювалась через посередництво США різноманітними фінансовими інститутами, ставила за мету десоціалізувати країни світової периферії. Ідея вільно-ринкової економічної самостабілізації, що автоматично досягається, стає архаїчною.

Цікавою є скептична позиція П. Хірста та У. Томпсона: Глобалізація – міф, мета якого приховування конфронтаційної реальності міжнародної економіки, яка все більше являє собою з часом усе важче стримуваний баланс сил трьох регіональних блоків – Пн. Америки, Європи та Сх. Азії, в ареалі яких національні уряди зберігають усю колишню міць. В провідних країнах ефективність виникає в досить великих зонах виробництва, які внаслідок відкриття кордонів стануть неконкурентоспроможними для зарубіжних експортерів, здатних демонструвати більш низький рівень витрат. Я. Бхагваті і П. Кругман зауважили, що найбільш доцільна побудова вільного ринку для товарів, а не для капіталів, оскільки останні є нестабільними за власною природою і вимагають державного контролю – як мінімум контролю за

обмінними курсами. Американські ізоляціоністи на чолі з П. Бьюкененом переконують, що глобалізація це система допуску на багатий і справедливий американський ринок демпінгових товарів з країн з дешевою робочою силою, що спричинює відтік вільного американського капіталу в країни, що розвиваються, і послаблює позиції США. Важливою проблемою є співвідношення глобалізації з вестернізацією, а саме: чи зможе незахідний світ вступити до фази глобалізації, не відчувши попереднього впливу вестернізації, консервації власної культури задля ефективного цивілізаційного підґрунтя вестернізації, що була активно сприйнята суспільством.

До недоліків глобалізації варто віднести в першу чергу соціальну нерівність, деградацію довкілля, перенесення виробництва (ліквідації робочих місць і безробіття у розвинених країнах), зниження конкурентоспроможності підприємств промисловості та сільського господарства розвинених країн (знижуючи цим якість життя їхніх працівників), зростаюча загроза впливу на культуру (рівнобіжно з глобалізацією економіки та торгівлі, культура імпортується та експортується також).

Несправедливий розподіл вигод від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Деякі вчені вважають, що можлива глобальна конвергенція доходів, аргументуючи це тим, що економіка бідних країн розвивається більш швидкими темпами, ніж багатих. Насправді ж швидке зростання характерне лише для невеликої групи країн Південно-Східної Азії (азіатських тигрів), тоді як найменш економічно розвинуті країни мають набагато нижчі темпи зростання, ніж багаті держави. У результаті відбувається не конвергенція чи вирівнювання доходів, а швидше їх поляризація. У процесі її країни зі швидкими темпами зростання входять у коло багатих країн, а бідні країни все більше відстають від них.

Зростання розриву у доходах викликає невдоволення з їхнього боку, що може спричинити міжнародні конфлікти, оскільки бідні держави прагнуть приєднатися до клубу багатих країн і готові боротися з ними за свою частку у світовому виробництві. До того ж розподіл витрат та вигод глобалізації веде до

нерівномірного розвитку галузей, занепаду деяких з них (вугільна промисловість, важке машинобудування, суднобудування тощо) з відповідними соціальними наслідками. Питання розподілу вигод є одним із найважливіших у процесі глобалізації світової економіки.

Сьогодні світова економіка все більше поляризується, економічна активність і відповідні прибутки концентруються у трьох десятках ключових країн, переважним чином членів ОЕСР. Приєднання до світової ринкової системи постсоціалістичних країн, а також таких відсталих країн, як Мадагаскар або Нігер, не покращило їх економічне становище, а лише збільшило маргінальність. Тут слід відзначити, що значне зростання економічної і соціальної нерівності спостерігається також усередині постіндустріального світу. Нова еліта постіндустріалізму все більше відокремлюється від мас власного суспільства. В основі цього феномена лежить глобалізація багатства і локалізація бідності.

У результаті у величезній масі світового населення накопичується глибоке невдоволення матеріальним становищем, мільйони людей зневірюються у можливості досягти справедливості у правовому полі або взагалі в цьому житті, їх охоплює страх перед майбутнім, який посилюється на тлі нездатності політичних інституцій усунути зростаючу напруженість. В цілому треба визнати, що зростання глобальної соціальної нерівності руйнує соціальну базу політичної стабільності на національному і світовому рівнях. Саме вона є джерелом поширення тероризму, організованої злочинності, корупції, криміналізації влади і бізнесу, поширення соціальних хвороб (наркоманія, СНІД, алкоголізм).